

practice of getting acquainted with the unique world of edgy music within the educational process. More specifically, the issues of its insufficient use, limited listening experience of students and absence of appropriate courseware are raised. Educational conditions of apprehension of creative products of famous avant-gardist composers are determined and favorable conditions for complex study of modern academic music within the framework of professional education of specialists are examined. By inference, the fundamental importance of study of wide range of musical art events of XX century by future teachers of music as a prerequisite for their professionalization is substantiated.

Key words: *avantgardism, modern music, composers' technique, «Modern Music Art» course, future teachers of music, theory and practice of study of edgy music, educational conditions of apprehension of music, education process.*

УДК 782. 1 : 929-051

Царук С.М.,

кандидат мистецтвознавства
(м.Хмельницький)

Різносторонність артистичних амплуа Олександри Любич-Парахоняк (1892–1977 рр.)

У статті висвітлено основні етапи творчого життя відомої української співачки, учениці Олександра Мишуги, Олександри Любич-Парахоняк. Використано різноманітну джерельну базу, аби довести факт безперечно вирішальної ролі, що її відіграв знаменитий український співак, відомий професор співу, автор системи постановки голосу Олександр Пилипович Мишуга у становленні видатної співачки О. Любич-Парахоняк.

Ключові слова: *Олександра Любич-Парахоняк, оперна співачка, виконавська діяльність, творче життя, вокальне мистецтво, вокальний педагог, Олександр Мишуга, вокальна система О. Мишуги.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Олександра Мишугу вважали одним із кращих вокальних педагогів початку ХХ ст. Вокальна система, що її розробив О. Мишуга, мала виключно наукову основу, її використання дозволяло добиватись найкращих результатів у справі вишколення голосів. Професору вдалося виховати цілу плеяду знаменитих співаків, серед яких: Я. Королевич-Вайдова, З. Забелло-Мазуркевич, Г. Леска-Арндт, Я. Тіссерант-Паржинська, Є. Штрассерн, В. Рашковська, В. Долинська, І. Сологуб-Бокконі, І. Строковська-Фариашевська, С. Колодій-Андрієвська, М. Висоцька, М. Гребінецька, С. Миревич, М. Донець-Тессейр, М. Микиша, О. Любич-Парахоняк.

І хоча відомостей про життя і творчість О. Любич-Парахоняк збереглося не так багато, у статті здійснено спробу навести докази вагомості впливу Олександра Мишуги на розвиток як вокальних здібностей талановитої учениці, так і на формування її активної життєвої позиції. Адже професор власним прикладом заохочував учнів до самовиховання, самоосвіти, постійної роботи над собою задля служіння мистецтву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У статті Мар'яни Зубеляк знаходимо найбільш точну інформацію щодо хронології подій, які відбувались у творчому житті О. Любич-Парахоняк. Відомий науковець тут посилається на першоджерела, архівні матеріали, віднайдені нею. Важливим доповненням до згаданого матеріалу вважаємо відгуки музичних критиків на виступи співачки, опис особистих вражень від зустрічі з нею Івана Деркача – дослідника творчості багатьох співаків кінця ХІХ – початку ХХ ст. тощо.

Формулювання цілей статті... Метою статті вважаємо висвітлення проблеми становлення і формування творчої особистості співачки Олександри Любич-Парахоняк та впливу на цей процес професора Олександра Мишуги.

Виклад основного матеріалу... Серед кращих учениць так званого «варшавського періоду» педагогічної діяльності Олександра Мишуги була Олександра Любич-Парахоняк. Початкову музичну освіту вона здобувала у приватній школі Владислава Баронча, беручи уроки співу. Продовжувала навчання у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка (м. Львів) у класі Зоф'ї Козловської. Окрім співу навчалась О. Любич-Парахоняк також гри на фортепіано, вивчала теорію музики.

У 1912 р. виїхала до Варшави, маючи велике бажання стати співачкою. Здійснити мрію допомогла українська громадськість і Музичне Товариство ім. М. Лисенка у Львові, що призначило Олександрі Парахоняк стипендію на період навчання у знаменитого професора Олександра Мишуги, про якого «широко линула слава... як про чудового педагога» [6, с. 137]. Пізніше Станіслав Людкевич згадував ім'я талановитої землячки серед кращих учениць професора, що «до нього, немов до Італії, стали шнурком тягнути на науку» [6, с. 69].

Період навчання у Варшаві (з 1912 по 1914 рр.) знаменувався важкою щоденною працею. Окрім обов'язкових уроків у школі ВМТ (4 рази на тиждень), педагог проводив додаткові заняття у себе вдома ще двічі на тиждень. Причому, «ідеальний професор», як Олександра називатиме О. Мишугу згодом, абсолютно «безкорисливо багато часу присвячував... для вдосконалення голосу..., щоб свою землячку якнайкраще підготувати до нелегкої праці на сцені» [6, с. 139].

Так само, як і у Музично-драматичній школі ім. М. Лисенка у Києві, у Варшаві Олександр Пилипович проводив лекції, на яких присутність усіх учнів класу була обов'язковою. За його глибоким переконанням, окрім розвитку голосового матеріалу, необхідним є розвиток вокального слуху співака: «Один співав, інші слухали, а маестро поправляв виконавця чи заставляв це робити першого-ліпшого з присутніх» [6, с. 139].

Початок Першої світової війни та хвороба О. Мишуги стали причиною повернення співачки до Львова, де у консерваторії вона продовжувала студії у класі професора Чеслава Заремби. Піклуючись про подальшу долю своєї учениці, Олександр Мишуга звернувся до Музичного Товариства ім. М. Лисенка з проханням: «От сим повідомляю, що панна Олександра Парахоняківна училась у мене в школі Варшавського Товариства Музичного в класі солоспіву через два роки і зробила дуже добрі поступи в розвитку голосу, а також у вокальній техніці та застосуванні голосових засобів в інтерпретації різних композицій, написаних на лірико-драматичне сопрано. Заслугує, отже, на те, щоб задовольнити її просьбу щодо стипендії» [6, с. 141].

Починаючи з 1917 р., Олександра Любич-Парахоняк співала на сцені Львівського оперного театру. Виконання нею головних партій в операх і оперетах висвітлювались у пресі. Її називали «співачкою з великим засобом чувства і темпераменту», відзначали «не лише багатство краси та матеріалу голосу, але також його артистичне вишколеніє», підкреслюючи наявність великої музичної культури й інтелігентності. Це був той випадок, коли «її надзвичайно симпатична поява вповні гармонізувала з голосовими та музичними вальорами» [3, с. 176–177].

Виконанням оперного та опереткового репертуару співачка не обмежувалась. Вона була бажаною гостею на концертах, організованих Музичним Товариством ім. М. Лисенка, на Шевченкових святах. Багатий концертний репертуар Олександри Парахоняківни серед інших містив твори, присвячені їй Станіславом Людкевичем («Піду втечу» та «Хтось мене ще пам'ятає») та Василем Барвінським («Ой поля, ви, поля», «Колискова» («Як любовно невимовна»), «Ой люлі, люлі», «Пісня пісень») [3, с. 177].

Відомий музичний критик Домет-Садовський у газеті «Діло» розмістив відгук про концерт, присвячений річниці з Дня народження Тараса Шевченка, який відбувся у березні 1924 р.: «Сольова часть програми була достроена до цілости концерту: пані О. Парахоняк-Козакова (за чоловіком – авт.) своїм гучним, а при тім м'яким голосом виконала артистично Шевченка-Лисенка «Ой одна я, одна»..., а приневолена невмовкаючими оплесками додала прекрасну й вічно свіжу композицію безсмертних наших Шевченка-Лисенка «Садок вишневий коло хати» [2, с. 3–4].

Але виконання українського репертуару не схвалювалось керівництвом Львівської опери, де постановки відбувались виключно польською мовою. У розмові з Іваном Деркачем, яка відбулась 1961 р., Олександра Любич-Парахоняк пригадувала ті часи, коли, «наражаючись на гнів адміністрації, не поривала з українськими театрами, грала в операх «Запорожець за Дунаєм», «Наталка-Полтавка», «Катерина», виступала в українських концертах» [1, с. 3]. Власне, саме такий вияв непокори і став причиною звільнення співачки з Львівського оперного театру.

З 1925 р. Олександра Любич-Парахоняк була солісткою Поморської опери, яка об'єднувала три театри: у м. Торунь, м. Бидгош та м. Грудзьондз. Пізніше працювала в оперному театрі м. Катовіце, (1926–1928 рр., 1929–1932 рр.), м. Познань (1928–1929 рр.), співала у Люблінській опереті (1934–1935 рр.).

Олександра Любич-Парахоняк була чудовою виконавицею творів українських композиторів на вірші Кобзаря. Одним із останніх у її творчому житті був виступ на Шевченківському концерті, організованому студентською громадою у м. Варшава.

Ще деякий час (впродовж 1937 р.) радіо м. Катовіци транслювало арії з опер «Пікова дама», «Графиня», «Зигмунд Август», «Продана наречена», «Бал-маскарад» у виконанні О. Любич-Парахоняк.

Репертуар співачки налічував близько 40 арій з опер, 20 – з оперет. За прикладом свого учителя, вона майже щороку приїздила на Батьківщину. Виступала з концертами у різних містах Західної України, виконуючи твори М. Лисенка, Д. Січинського, К. Стеценка, Ст. Людкевича, В. Барвінського. Особливий резонанс здобували її виступи у Львові. За участі відомої співачки 1932 року відбулась вистава «Мадам Батерфляй». Про той виступ писав Іван Німчук, називаючи виконання «високомистецьким», «продуманим до найменших подробиць», порівнюючи «легкий, м'який, наскрізь ліричний спів» із співом соловейка. Авторитетний критик підкреслює, що виконанню «з великим чуттям і внутрішнім переживанням» навчив Олександр «славний маестро» О. Мишуга, про якого вона говорила завжди «з найбільшим пієтизмом» [5].

На жаль, не вдалось віднайти інформацію щодо її педагогічної діяльності. Але не підлягає сумніву, що, як і всі учні професора Мишуги, вона не могла не володіти докладними знаннями з методики постановки голосу. Зокрема, серед великої кількості спогадів про Мишугу, зібраних Михайлом Головащенко, рядки, написані Олександром Любич-Парахоняк, мають виключну цінність саме з точки зору висвітлення питань з теорії вокального мистецтва. І хоча відомо, що Любич-Парахоняк у різні періоди життя навчалась у декількох педагогів, «блискучим артистичним успіхом вона багато в чому завдячує саме йому (О. Мишугі – авт.)» [1, с. 3]. У статті Івана Деркача «В гостях у відомої співачки» читаємо такі рядки: «Вона розповідає, як учив її Олександр Мишуга, як він добивався легкості, задушевності, чіткої дикції» [1, с. 3]. І хоча Олександрі Любич-Парахоняк, на відміну від М. Донець-Тессейр, М. Микиші, С. Мирович та інших колег по сцені, не судилось поділитись багатим виконавським досвідом із молодим поколінням, у неї, як і у більшості учнів класу професора Мишуги, був яскраво виражений педагогічний талант.

Висловимо припущення, що, так само, як і Микиша, Донець-Тессейр допомагали професору у роботі з початківцями, цілком ймовірно, і Любич-Парахоняк могла виконувати такі доручення. У «Зошиті» Олександри Мишуги серед інших зберігся звіт учениці консерваторії Олександри Парахоняк, в якому вона теоретично обґрунтовує техніку постановки голосу за методикою професора. І одна з небагатьох отримує від вимогливого педагога оцінку «Зразково! Відмінно зрозумілий і описаний детально мій метод співу» [4, арк. 35].

Ще одним аргументом на захист нашої думки може слугувати випадок, описаний І. Деркачем. Завітавши до співачки з товаришем-солістом Львівської філармонії (імені якого не називає), ще на початку спілкування відмітили, що Олександра Іванівна, «старенька, сива, як голуб», «враз перетворюється на енергійного педагога», буквально цитуючи О. Мишугу: «Краса не в силі голосу, а в його культурі, емоціональності, опрацьованості» [1, с. 3].

Існує також інформація про те, що О. Любич-Парахоняк викладала вокал у Львівському Музичному Інституті ім. М. Лисенка. На сайті ЛНМА її ім'я згадується поруч з відомими педагогами: Романом Любінецьким, Одаркою Бандрівською, Лідією Улухановою та ін.

Висновки... Таким чином, сценічна, камерна та громадсько-просвітницька діяльність Олександри Любич-Парахоняк, однієї із провідних солісток Львівської опери міжвоєнного двадцятиріччя, свідчить про те, що, виховуючи майбутніх співаків перш за все власним прикладом, професору Мишугі, який не шкодував ні часу, ні власних сил, ні коштів на допомогу тим, хто її потребував, вдалося виховати блискучу виконавицю вокальних творів, талановиту інтерпретаторку ролей різної складності. Серед великої кількості знаменитих учнів професора провідне місце належить Олександрі Любич-Парахоняк.

Список використаних джерел і літератури:

1. Деркач І. В гостях у знаменитої співачки / Іван Деркач // Радянська культура. – 1961. – 19 лист. – С. 3.
2. Домет. Шевченківський концерт / Домет // Діло. – 1924. – Ч. 59. – 16 берез. – С. 3–4.

3. Зубеляк М. Олександра Любич-Парахоняк на сторінках української та польської преси / Мар'яна Зубеляк // Музика Галичини = Musica Galiciana. – Львів, 2001. – Т. VI. – С. 171–183.

4. Мишуга О. П. «Зошит». Записи Мишуги з основ вокалу, записи його учнів із своїми викладами вокально-педагогічних настанов О. Мишуги, його оцінки цих викладів тощо (1911–1921 рр.) // Центральний державний архів-музей літератури і мистецтв України (м. Київ). Ф. 122 (Особовий фонд Донець-Тессейр М. Е.) – 70 арк.

5. Німчук І. Мадам Батерфляй. Виступ п. Олександри Любич / Іван Німчук // Діло. – 1932. – № 22. – 31 січня. – С. 3.

6. Олександр Мишуга – король тенорів / [авт. упоряд. М. Головащенко]. – К. : Музична Україна, 2004. – 610 с.

Транслітерований список літератури:

1. Derkach I. V gostyach u znamenytoyi spivachky, Radyanska kultura, 1961, 19 lystopada, p.3.

2. Domet. Shevchenkivskyi concert, Dilo, 1924, Ch.59, 16 bereznya, pp. 3–4.

3. Myshuha O. P. «Zoshyt». Zapysy Myshugy z osnov vokalu, zapysy jogo uchniv zi svoiyimy vykladamy vokalno-pedagogichnykh nastanov O. Myshugy, yogo ocinky tsykh vykladiv tochsho (1911–1921) Tsentralnyi Derzhavnyi Arkhiv – MLM Ukrayiny (m. Kyiv). F. 122 (Osobovyi fond Donets-Tesseyr M. E.), 70 p.

4. Nimchuk I. Madam BATERFLIAY. Vystup p. Oleksandry Lubykh, Dilo, 1932, № 22, 31 sichnya, p. 3.

5. Olexsandr Myshuha – korol tenoriv, avt.-uporiad. M. Holovashchenko. Kyiv, Muzychna Ukraina, 2004, 610 p.

6. Zubelyak M. Olexsandra Lubykh-Parahonyak na storinkah ukrayinskoyi ta polskoyi presy, Muzyka Galychyny, Lviv, 2001, T. VI, pp. 171–183.

Аннотация

Разносторонность артистических амплуа Александры Любич-Парахоняк (1892–1977 гг.)

Царук С.М.

В статье отражены основные этапы творческой жизни известной украинской певицы, ученицы Александра Мишуги, Александры Любич-Парахоняк. Использована разнообразная база источников для того, чтобы доказать факт бесспорно решающей роли, которую сыграл знаменитый украинский певец, известный профессор пения, автор системы постановки голоса Александр Филиппович Мишуга в процессе становления выдающейся певицы А. Любич-Парахоняк.

Ключевые слова: Александра Любич-Парахоняк, оперная певица, исполнительская деятельность, творческая жизнь, вокальное искусство, вокальный педагог, Александр Мишуга, вокальная система О. Мишуги.

Summary

The versatility of the artistic role Olexandra Lubich-Parahonyak (1892–1977)

Tsaruk S.M.

The article highlights the key stages of the famous Ukrainian singer, Olexander Myshuga's student, Olexandra Lubich-Parakhonyak's creative life. It contains different source base in order to prove the important value of the famous Ukrainian singer, professor, author of voice's raising – Olexander Myshuga in becoming the prominent singer O. Lubykh-Parahonyak.

Key words: Olexandra Lubykh-Parakhonyak, an opera singer, performing activity, creative life, vocal art, vocal teacher, Olexander Myshuga, O. Myshuga's vocal system.